

V deželi medvedov 15+

pedagoško gradivo

avtorica Aigul Hakimova

kazalo

uvodna beseda.....	3
o filmu.....	3
filmografski podatki.....	3
vsebina	4
o avtorici	4
besede avtorice.....	4
film in kontekst – analiza filma.....	6

izhodišča za pogovor o filmu	8
migracije v Sloveniji in EU	8
migrantski delavci v Sloveniji, življenjske razmere in pogoji dela	10
diskriminacija, segregacija in izključenost v vsakdanjem življenju.....	12
boj za boljše življenje, aktivizem in solidarnost.....	13
napotilo na nadaljnje branje ali gledanje	15
priporočena literatura.....	15
spletni viri in oddaje	15
filmi.....	15

Kolofon | **V deželi medvedov** • Gradivo za učitelje in starše Kinobalon • Avtorica: Aigul Hakimova • Film in kontekst - analiza filma: Jurij Meden • Uredila: Barbara Kelbl • Jezikovni pregled: Mojca Hudolin • Slikovno gradivo: iz filma • Izdal v elektronski obliki: Javni zavod Kinodvor, 2012 • Kinodvor dovoljuje in spodbuja nadaljnjo uporabo gradiva v filmsko-vzgojne namene. Veseli bomo vaših odzivov, poročil o uporabi, konkretnih učnih priprav na film, predlogov in pripomb. Gradivo je oblikovano kot pomoč staršem ali strokovnim delavcem v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Za vse druge uporabe nam pošljite pisno prošnjo na kinobalon@kinodvor.org.

uvodna beseda

Film **V deželi medvedov** se naslanja na tradicijo ustvarjanja, ki v filmu ne vidi le možnosti za pobeg v namišljene svetove fikcije, ampak zmožnost medija izkorišča za to, da izostri pogled na svet, v katerem živimo. Loteva se aktualne teme migrantskih delavcev v Sloveniji, a ne na način, ki bi jih zviška opazoval v vlogi žrtev, ampak tako, da glas v zgodbi prepusti njim samim. Ogled filma je priložnost, da se dijaki seznanijo s položajem pogosto nevidne družbene manjšine, hkrati pa si ostrijo pogled na širši kontekst družbene realnosti, katere del bodo po zaključku šolanja postali tudi sami. Kaj opredeljuje delavske pravice? Kakšne so razlike med delavci migranti in delavci, ki so državljani neke države? So tudi sami že razmišljali o delu v tujini po zaključku šolanja? Kakšna bi bila njihova pričakovanja? Kaj pomeni svoboda izbire? Kaj jim pomeni beseda solidarnost? Kakšni načini zavzemanja za boljši in pravičnejši svet so jim blizu? Konec koncev pa tudi – kakšno vlogo pri tem imata lahko umetnost in film?

o filmu

filmografski podatki

naslov **V deželi medvedov**

država produkcije Slovenija

leto produkcije 2012

tehnični podatki SD, dvd pal, barvni, 72 minut

jezik v slovenščini in v bosanščini s slovenskimi podnapisi

režija Nika Autor

kamera Nika Autor, Aigul Hakimova

montaža Nika Autor

zvok Miha Ciglar

prevodi Anita Tolić, Lidija Radojević, Miklavž Komelj

uporabljene pesmi Bertolt Brecht, Mileta Mijatović

sodelujejo Armin Salihović, Aigul Hakimova, Esad Kapić in drugi nastopajoči

produkcija in distribucija IRZU

festivali, nagrade Festival slovenskega filma 2012

vsebina

Kaj se je zgodilo z delavci migranti, ki jih je obljubljena dežela sprejela odprtih rok, a jim zagotovila le pravico do dela, ne pa tudi do plačila in dostojanstva? Aktualna zgodba se dogaja v sedanjem času v Sloveniji. Sledi izkušnji mladega delavca, Armina Salihovića, in njegove družine ter prijatelja Esada in drugih sodelavcev. V Slovenijo so prišli kot delavci v gradbeništvu, saj jih je tu primanjkovalo, nato pa so presenečeno začeli odkrivati, da je tudi dežela, v kateri naj bi bile delavske pravice jasno opredeljene in zaščitene, daleč od tega, kar je zapisano v predpisih in pogodbah. Vse prepogosto so delavci migranti morali opravljati delo v nečloveških razmerah, preko delovnega časa in vzajemnih dogovorov, potisnjeni v ranljivi položaj odvisnosti od delodajalca, v katerem si le stežka izborijo plačilo in pravice, ki jim pripadajo. Režiserka spremlja njihove zgodbe, gre z njimi v samski dom, pred veleposlaništvo in v parlament, ob njih je, ko so doma v Sloveniji in v Bosni. V filmu nevidni delavci postajajo vidni, opozarjajo na izkoriščanje migrantskega dela in delavskih pravic, do česar ne prihaja le v Sloveniji, ampak tudi drugod po svetu, ter kažejo, da zavzemanje za človeške pravice in dostojanstvo ni omejeno na čas in prostor ter še zdaleč ni končano.

o avtorici

Nika Autor (1982) deluje na področju sodobnih praks umetnosti. Predmet njenega umetniške interesa je odnos umetnika do njegovega neposrednega življenjskega okolja.

Njena dosedanja filmska dela:

- **Razglednice** (2010, 9 minut)
- **Poročilo o stanju prosilcev za azil v RS, Januar 2008 – Avgust 2009** (Nika Autor & Maja Cimerman, 2010, 36 minut)
- **Solidarnost** (2012, 6 minut)
- **V deželi medvedov** (2012, 72 minut)

besede avtorice

*»Kot nekdo, ki se ukvarja s podobami, sem postavila kamero tja, kjer je bila nujna. Izjava, ki sem jo uporabila v filmu **Poročilo o stanju prosilcev za azil v Republiki Sloveniji, januar 2008 – avgust 2009** (»To so nevidni ljudje, kdo jim bo pomagal? Ne, to smo mi, nevidni ljudje!«¹)*

¹ Nika Autor in Maja Cimerman, *Poročilo o stanju prosilcev za azil v Republiki Sloveniji, januar 2008–avgust 2009*, Ljubljana, 2010

napeljuje na droben premik v razumevanju tega, da je razlikovanja mogoče misliti tudi v polju širše solidarnosti, ki nastaja ob zavesti vse bolj negotovega oz. prekernega položaja vseh nas. To smo torej mi in ne oni tam! In enako je bilo tokrat. Kamera je bila orodje, montaža je bila strategija. Kamera je zabeležila in montaža je sestavila naš film v skupnem boju. Film pa je imel nalogo in poslanstvo, da misli refleksijo družbene stvarnosti, da prispeva k upiranju pogleda in ostrenju misli, da prispeva k opolnomočenju, k podajanju glasu in podobe neslišnemu in nevidnemu. Armin, Aigul in Esad nas popeljejo skozi partikularne zgodbe in specifična področja dela (aktivizem in gradbeništvo), ki postanejo obče in univerzalne.«

»Globoko verjamem, da je umetnost, ki tolikokrat prileti v koš oznak političnega, angažiranega in aktivističnega, tista kategorija družbe, ki združuje dejavnike družbenega in ne ostaja brezbrizna do socialnega in političnega konteksta, v katerem obstaja. Nasprotno, ta je njen osnovni generator. Umetniško produkcijo in delovanje je treba razumeti v širšem kontekstu znotraj različnih družbenih oblik akcij, delovanja, samoorganiziranja, konteksta in časa, v katerem se udejanja. Treba pa jo je brati tudi kot tisto, ki sloni na partikularnosti, ki se manifestira v celoto in se ponovno razdrobi v fragmente, ob vsakem trzljaju veke in vsakem novem pogledu.«

- Nika Autor, avtorica filma

film in kontekst – analiza filma

Analiza filma je povzeta po zapisu Jurija Medena, ki je izšel ob predstavitvi filma v Kinotečniku, mesečniku Slovenske kinoteke.

»*V deželi medvedov*, najnovejši, drugi celovečerni dokumentarec Nike Autor, pripoveduje staro in znano zgodbo. Pripoveduje celo prežvečeno zgodbo, v kolikor so jo, zlasti lansko leto, vneta žvečili in sesali številni množični mediji, da bi jo nato mirnejše vesti izpljunili in pustili v pozabi. Usoda te zgodbe, ki jo zdaj pobira dokumentarni film *V deželi medvedov*, v tem smislu deli usodo s "predmetom" njene obravnave: z delavci iz Bosne in Hercegovine, ki jih je Slovenija pod pretvezo hitrega in dobrega zaslužka žvečila in izsesala do kosti, da bi jih nato, podplačane in neizplačane, mirne vesti izpljunila in pustila v brezpravni pozabi. *V deželi medvedov* si ime nekoliko ironično nadeva po prometni tabli, kakršna pozdravlja "turiste" na mejnem prehodu Petrina ob Kočevju, med drugim sedežu ene izmed zloglasnejših izkoriščevalskih združb in kraju, ki v določenih predelih BiH dandanes prej kot na karkoli drugega – denimo na medvede – asociira na delavsko taborišče. S to gesto, ki jo v drugi polovici filma pojasni eden izmed ogoljufanih protagonistov, *V deželi medvedov* opravi s kakršnokoli ironijo in podobnimi strategijami ustvarjanja distance. Njegova prva in poglobitna odlika je namreč temeljna odlika najboljšega dokumentarnega filma: osebna prizadetost in posledična angažiranost – čeravno je treba biti pri uporabi tega pojma v dani situaciji nadvse previden in natančen. Film Nike Autor se namreč ne ponaša z angažiranostjo, ki bi po aktivistično rezala v zagatno situacijo, jo skušala spremeniti in pozivala k uporabi. Zgodba je namreč, vsaj v večjem delu, že zaključena; upor zadušena, še preden se je razplamtel; poraz prepoznan in priznan, pa zato spreobrnjen v izkušnjo. Gre za drugo, bolj pretanjeno in posledično nemara tudi bolj učinkovito obliko angažiranosti, ki poziva predvsem k enemu: k izostritvi pogleda. Nekoliko tvegana bi bila teza, da je takšna izostritev pogleda možna šele potem, ko se prve strasti upehajo in dimenzija cenenega spektakla, kakršnega so uprizarjali prej omenjeni množični mediji, potisnjena v preteklost in v celoti onemogočena. Brez dvoma pa ta izostritev pogleda prinaša tisto, česar hipna aktivistična intervencija in spektakel nočeta oziroma ne zmoreta: to je podelitev glasu, imena in zgodovine poprej nememu, brezimnemu in mimobežnemu objektu izkoriščanja, vznik subjekta v vsej razsežnosti tega pojma skratka. Da bi razodela (svojo in posledično našo) jezo, empatijo in refleksijo ob eni izmed simptomatičnih in nevralgičnih točk sodobnega kapitalizma, Nika Autor tako ne razteguje svojega pogleda čez horizont, čez valeče se množice, čez protestne govore in ugovore, marveč se v celoti posveti eni

deželi, deželi medvedov, in predvsem enemu posamezniku, prijatelju Arminu Salihoviću, čigar partikularna zgodba tako postane najučinkovitejša prispevka za univerzalno. Kamera je v roki in blizu (kjer mora biti), montaža zvesta trenutku (in posledično film nabit s suspenzom), gledalec po zgodbi potuje sam, brez razlagalnih intervencij (npr. komentar avtorja) ali čustvenih manipulacij (npr. glasbeni vložki), je zato spoštovan (in lahko spoštuje tudi sam). Natanko tu – in malokje drugje – ni samo prihodnost solidarnosti v deželi medvedov, marveč tudi prihodnost dokumentarnega filma».

- Jure Meden, programski vodja Slovenske kinoteke

izhodišča za pogovor o filmu

migracije v Sloveniji in EU

Migracije so kompleksen globalni pojav, s katerim se posredno ali neposredno srečuje skorajda vsak prebivalec zemeljske oble. Želja po svobodi gibanja je nekaj zelo normalnega, zato ljudje radi potujejo, po potrebi se selijo v druge kraje in iščejo možnosti za boljše življenje zase in za svoje bližnje.

Migracije v sodobni družbi so razumljene na dva načina: prvič s strani države ali naddržavnih tvorb, kakršna je Evropska unija, ki nadzoruje svoje zunanje meje in s tem poskuša regulirati migracijske tokove; drugič pa so migracije avtonomen pojav, kar pomeni, da jih ne glede na nadzor in restriktivne migracijske politike ne moremo zaustaviti.

Film vprašanje migracij v Sloveniji prikazuje v obdobju po vstopu v Evropsko unijo. Za vstop v EU je morala Slovenija pripraviti slovensko pravno ureditev migracij, ki je zaostрила ločnico med državljani EU in državljani t. i. držav tretjega sveta. Ti "neevropski" prebivalci so tisti, ki niso državljani ene od držav članic Evropske unije, članic Evropskega gospodarskega prostora ali Švicarske konfederacije. Kontekst filma skozi osebni pripovedi dveh protagonistov, Armina in Esada, nakazuje krizo evropskih migracijskih politik, ki potiska določeno skupino ljudi v revščino in odvisnost. Evropske ekonomske migracijske politike so narejene tako, da na eni strani privabljajo ljudi kot delovno silo, ker jo nujno potrebujejo, po drugi strani pa integracijski mehanizmi znotraj držav gostiteljic delujejo tako, da bi onemogočili preselitev, stalno zaposlitev in uživanje pravic, ki izhajajo iz koncepta države blaginje.

V filmu smo tako priča zgodbi Esada, ki se je moral vrniti v Bosno in Hercegovino, in Armina, ki mu je uspelo ostati v Sloveniji. Po letu 2008 se je večina migrantskih delavcev iz Bosne in Hercegovine ter drugih držav nekdanje Jugoslavije vrnila v svoje domove, nekateri pa šli delat naprej, recimo v Nemčijo.

Vprašanja:

- 1) Kaj vam pomeni svoboda gibanja, ki jo Evropska unija zagotavlja za svoje državljane? Se vam zdi, da je pravica samoumevna? Na kaj pa pomislite ob prečkanju meje, recimo z Republiko Hrvaško, ki je ta trenutek naša edina zastražena meja? Ali širitev schengenskega območja pomeni več svobode gibanja? Za koga?

- 2) Menite, da so meje zgolj fizične? Kot vidimo v filmu, so meje vsepovsod, so administrativne in socialne narave. Se spomnite primerov iz filma, ki so kazali, da so težave s pridobivanjem številnih administrativnih dovoljenj tudi svojevrsten mejni prehod na poti do svobode bivanja in gibanja?
- 3) Se vam v luči današnje gospodarske situacije zdi, da je emigracija – torej bodisi začasna bodisi stalna izselitev iz države z namenom najti boljše možnosti za življenje – prava rešitev za mlade? Kaj so razlogi, zaradi katerih bi tudi vi sami razmišljali o odhodu v tujino? Zakaj se za to ne bi odločili?
- 4) Ali ste morda imeli v družini ali med prijatelji tudi delavce migrante, ki so več let delali v tujini in so ostali tam za stalno ali so se vrnili domov? Pogovorite se z njimi, zakaj so odšli. Kakšni so bili osebni in družbeni razlogi? So se v tujini kdaj znašli v položaju, v kakršnem so bili delavci v filmu?

migrantski delavci v Sloveniji, življenjske razmere in pogoji dela

Med letoma 2004 in 2008 je v Sloveniji delalo več kot 85.000 tisoč tujih oz. migrantskih delavcev. Največ jih je prišlo iz Bosne in Hercegovine. Zaradi pozitivne ekonomske konjunktore je bilo zaposlovanje migrantskih delavcev takrat vsesplošni trend, posebej v panogah, kjer je manjkalo "pridnih" in predvsem poceni rok. To so bile panoge, ki so oskrbovale vse plati gradbeništva; od polaganja temeljev do zadnjih zaključnih del v že narejenih objektih. To so bila "zlata" leta slovenskega gospodarstva, ki so se končala v nešteti zgodbah o stečajih, sanacijah in drugih ekonomskih spodrslijah, v katerih se je zgodba navadnega delavca izgubila ali ostala povsem neopažena.

Za vstop, bivanje in delo v Sloveniji mora državljan, v filmu so to državljani Bosne in Hercegovine, zaprositi za številna dovoljenja: dovoljenje za bivanje – vizum, dovoljenje za delo ali zaposlitev, dokazati mora, da ima zagotovljen prostor za prebivanje, zdravstveno zavarovanje itd. Takšen sistem v veliki meri koristi delodajalcu, saj potisne delavca v odvisen položaj, delavec pa mora prestati vse pogoje, ki jih postavlja delodajalec, da bi lahko živel in delal. Delodajalec pogosto grozi delavcu, da mu bo odvzel delovno dovoljenje, kar za migranta pomeni, da mora zapustiti državo.

Življenjske razmere, v katerih so živeli migrantski delavci, so bile nemalokrat nevzdržne. Morali so živeti v kontejnerjih ali v natrpanih samskih domovih po nekaj oseb v eni sobi. Za eno posteljo v sobi z dvema sostanovalcema ali celo tremi so plačevali veliko denarja. Pomembno je poudariti, da delavci niso imeli izbire, ali bodo živeli v samskih domovih ali bodo sami najeli svoje stanovanje. Velikokrat je delodajalec namestil delavce v samski dom, da bi jih organizirano vozil na delovna mesta, saj je imel na tak način manj stroškov in več nadzora. V filmu vidimo prizore iz različnih samskih oz. delavskih domov v Ljubljani, v dialogih z delavci pa slišimo, da so jim delodajalci za mizerne bivanjske pogoje od delavskih plač odtegovali drage najemnine.

Poleg slabih življenjskih razmer smo v filmu priča številnim pripovedim o izkoriščevalskih pogojih dela. Delo na gradbišču izčrpa, delavec mora delati ob vikendih in praznikih, ni zaželeno, da izkoristi dopust, ki mu pripada. Razen osmih ur, ki so namenjene spanju, nima časa zase. Podplačane ali neplačane plače in nadure, šikaniranje in izsiljevanje na delovnem mestu, neplačevanje bolniškega staža, regresa, socialnih in drugih prispevkov – vse to sestavlja seznam kršitev delavskih pravic. Kot pričajo zgodbe delavcev v filmu, za migrante ne veljajo isti standardi pravic iz dela kot za delavce državljane, čeprav bi morale biti pravice enake za

vse na ozemlju Republike Slovenije. Kriv je drugačen formalni status migrantskega delavca, hkrati pa za nastalo neenakopravnost nosijo odgovornost tudi tisti, katerih vloga v tej družbi je, da definirajo delavske pravice in njihovo zaščito. Zato je ena od zahtev gibanja IWW, Nevidnih delavcev sveta, da bi imeli migrantski delavci prost dostop do trga dela in da posledično ne bi bili tako močno odvisni od delodajalcev. Delavci bi morali biti enakopravni ne glede na državljanstvo.

Vprašanja:

- 1) Se strinjate, da so slabe življenjske razmere in pogoji dela delavcev migrantov, ki so bili prikazani v filmu, rezultat odvisnosti delavcev od delodajalca? Se vam zdi to prav?
- 2) Kaj menite o nastanitvah v samske oz. v delavske domove? Se vam zdi to primerna rešitev ali menite, da bi moral imeti vsak človek pravico do izbire, kje bo nastanjen oz. kje bo bival?
- 3) Se vam razlike med delavci tujci in med domačimi delavci zdijo pravične? So te razlike rezultat interesa nacionalnih držav ali morda načina sodobne kapitalistične produkcije?
- 4) Kakšno zaščito svojih delavskih pravic bi pričakovali, če bi vi sami odšli na delo v tujino – ali pa vaš sorodnik? Bi morali imeti enake pravice kot državljani tiste države ali pa bi pristali tudi na slabše pogoje dela? Katere omejitve bi se vam zdele utemeljene in katere ne? Zakaj?

diskriminacija, segregacija in izključenost v vsakdanjem življenju

Diskriminacija pomeni neenako obravnavanje posameznika oz. posameznice v primerjavi z nekom drugim zaradi narodnosti, rase, etničnega porekla, spola, zdravstvenega stanja, invalidnosti, jezika, verskega prepričanja, starosti, spolne usmerjenosti, izobrazbe, gmotnega stanja, družbenega položaja ali katerekoli druge osebne okoliščine. V primeru migrantskih delavcev smo priča diskriminaciji na treh ravneh: prvič, delavci niso obravnavani enako na trgu dela, ker nimajo prostega dostopa do tega trga, odvisni so od sistema, ki jim podeljuje različna dovoljenja (napoteni delavec, začasno delovno dovoljenje). Drugič, po vstopu na že vnaprej določen trg dela z izkoriščevalskimi pogoji so delavcu kratene pravice iz dela, npr. neplačane nadure, prispevki, prisilno delo med vikendi in v času praznikov, skratka neenakost pri uživanju pravic iz dela. Tretjič, sistem nastanitve delavcev v samskih domovih jih avtomatično postavlja v segregiran položaj, saj so v večini primerov v teh domovih primorani živeti, čeprav tu nimajo možnosti za integracijo oz. spoznavanje novega okolja in posledično za vključitev v nov družabni prostor. Delavcem, nastanjenim v samskih domovih, so odvzete pravice do zasebnosti in združevanja. V vsakdanjiku, ki se odvija približno po vzorcu *samski dom – delo – samski dom*, so delavci avtomatsko družbeno izključeni. Z drugimi besedami bi življenje v samskih domovih lahko poimenovali – geto. Kot člani »geta« delavci nimajo dostopa do splošnega kulturnega in socialnega življenja, nimajo stikov z »zunanjo« populacijo, pa tudi zaradi narave dela, dolgega delovnika, nimajo časa, da bi se posvetili učenju, recimo, jezika. Zato je razmislek o »integracijskih« težavah treba iskati ne samo v posamezniku, ampak v sistemu, ki tega posameznika in večjo skupino ljudi izključuje, družbeno segregira in sistemsko diskriminira.

Vprašanja:

1. Poznamo različne vrste diskriminacije. Kakšne oblike diskriminacije ste prepoznali v filmu? Opišite jih oz. naštejte.
2. Se strinjate, da bi delavci, ki smo jih spoznali v filmu, morali imeti več časa, da bi se lahko seznanili z novim okoljem? Menite, da bi jim to posledično pomagalo prebroditi številne težave na delovnem mestu in v vsakdanjem življenju? Si lahko predstavljate, da bi delali brez komunikacije z zunanjim svetom, v razmerah, v katerih bi obstajala samo delo in postelja? Kako bi se počutili? Kako bi lahko poimenovali take razmere? Kaj bi vi sami storili na njihovem mestu, da bi bili bolj vključeni v družbo, v kateri živite?

3. Ali pomenijo samski domovi, v katerih so delavci prisiljeni bivati v nemogočih življenjskih razmerah, stran od oči javnosti, segregacijo določene skupine ljudi? Ali poznate še druge primere segregacije oz. kako gledate na prebivalce določenih četrti, ki jim pravijo »geto«?

boj za boljše življenje, aktivizem in solidarnost

Kot slišimo v filmu, so se delavci, skupaj z aktivisti iz Socialnega centra Rog v Ljubljani, organizirali v iniciativo IWW (Invisible Workers of the World), gibanje Nevidnih delavcev sveta. S skupnimi močmi so najprej opozarjali na nevdružne pogoje dela in življenja, pozneje pa so organizirali številne akcije za izboljšanje življenjskih in delovnih razmer. Kot orodje za skupni boj je IWW leta 2008 začelo z oddajo *Viza za budućnost, od delavca do delavca za boljše življenje* na Radiu Študent, 89.3 MHz. V predzadnjem delu filma vidimo Armina in Irino, ki v radijskem studiu vodita oddajo, namenjeno informiranju delavcev, spodbujanju komunikacije in medsebojnemu povezovanju, predvsem pa samoorganiziranju in opolnomočenju samih delavcev. Poleg številnih skupščin, sestankov in oddaj so aktivisti IWW naredili glas nevidnega delavca slišen. V filmu je nekaj prizorov iz manifestacije samoorganiziranih delavcev iz Cazina v Sarajevu, ki so pred institucijami oblasti mednarodne skupnosti, EU, držav BiH in Slovenije zahtevali takojšnjo povrnitev vsega, kar jim v Sloveniji dolgujejo delodajalci. To so bili delavci, ki so ostali popolnoma opeharjeni s strani podjetja Prenova iz Kočevja. V zadnjem prizoru pridejo cazinski delavci v Ljubljano. Takrat so državljani Bosne in Hercegovine še potrebovali vizum za vstop v državo in aktivisti IWW so jim zelo pomagali, da so dobili to dovoljenje ter organizirali srečanje delavcev v parlamentu, v upanju, da bodo njihove težave razrešili. Ta akcija v parlamentu je bila namenjena tudi širjenju glasu o problematiki migrantskih delavcev. Na spletni strani Nevidnih delavcev sveta (<http://www.njnetwork.org/IWW-Nevidni-delavci-sveta>) si lahko preberete več o akcijah in aktivnostih gibanja IWW, preučite izhodišča in njihove zahteve.

1. Kakšne oblike zavzemanja za boljše življenje se vam zdijo primerne za izhod iz obupnega položaja? Se strinjate z izrekom: »Pravice so izborjene, ne podeljene!« Kako si razlagate ta izrek?

2. V današnji družbi je vloga medijev velika, toda žal mediji niso vedno odprti vsakomur. Kako ravnati, če je tvoj glas neslišen? Kakšne medijske poti bi si izbrali? Bi naredili svojo oddajo? Odprli svoj medij? Kakšne alternativne medije poznate?
3. Kaj vam pomeni beseda solidarnost? Se vam zdi, da bi v današnjem času potrebovali več solidarnosti in manj individualizma? V katerih primerih bi se zavzeli za skupino stavgajočih delavcev, jim izrazili podporo in s tem solidarnost?
4. Kaj razumete pod pojmom aktivizem? Se strinjate, da je aktivist posameznik oz. kolektiv posameznikov, ki se bori za boljše življenje in proti krivicam?
5. Ste že razmišljali, da bi se organizirali in naredili nekaj dobrega zase in za svojo okolico? Kateri problemi v vašem okolju so tisti, na katere bi morali opozoriti? Se vam zdijo demonstracije ali manifestacije primeren način izražanja nestrinjanja oz. zahtevanja boljših pravic? Vam je tak način blizu? Če ne, zakaj ne?

napotilo na nadaljnje branje ali gledanje

priporočena literatura

- *Horizont bojev: na lateralah, mejah in marginah*, v Časopisu za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo (ČKZ), letnik XXXVII, 2009, številka 238.
- *Migracije / Alternativni mediji*, v Časopisu za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo (ČKZ), letnik XXXIV, 2006, številka 226.
- MAZZINI, Miha (1987). *Drobtinice*. Ljubljana: Prešernova družba.

spletni viri in oddaje

- Spletna stran gibanja Nevidnih delavcev sveta: <http://www.njetwork.org/IWW-Nevidni-delavci-sveta/>.
- Arhiv oddaj Viza za budućnost na Radio Študent, 89.3 MHz: <http://old.radiostudent.si/categories.php?catid=239>.

filmi

- **An Injury to One** (Travis Wilkerson, 2002)
- **Now** (Santiago Alvarez, 1965)
- **Questions of Leadership** (Ken Loach, 1983)
- **Which Side Are You On?** (Ken Loach, 1985)
- **Free World** (Ken Loach, 2007)
- **Saya in Mira** (Jasna Krajnović, 2002)
- **Sisters** (Jasna Krajnović, 2006)
- **Oluja** (Vahida Ramujkić, 2010)
- **Qu'ils reposent en revolte (des figures de guere)** (Sylvain George, 2010)
- **L'Impossible - Pages Arrachees** (Sylvain George, 2009)
- **Stara skola kapitalizma** (Želimir Žilnik, 2009)
- **Gde je bio Kenedi 2 godine** (Želimir Žilnik, 2005)
- **Trdnjava Evropa** (Želimir Žilnik, 2005)
- **Evropa preko plotu** (Želimir Žilnik, 2005)
- **Vera I Erzika** (Želimir Žilnik, 1981)
- **Nezaposleni ljudi** (Želimir Žilnik, 1968)
- **Un maire au Kosovo** (Chris Marker, 2000)
- **Le 20 heures dans les camps** (Chris Marker, 1993)
- **L'ambassade** (Chris Marker, 1973)